

УДК 336.6

Д.Берницька

Тернопільська академія народного господарства

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

Висвітлюються і аналізуються шляхи формування інвестиційного клімату в Україні. Визначено чинники, що створюють сприятливий інвестиційний клімат в умовах України. Вироблено пропозиції щодо вдосконалення законодавчої і нормативної бази, що регулює інвестиційний клімат у державі.

Одним з найсерйозніших наслідків економічної кризи в Україні можна з упевненістю вважати затяжну інвестиційну кризу. Провідну роль у активізації інвестиційної діяльності має відіграти чітка інвестиційна політика (з відповідними механізмами реалізації) і створення сприятливого інвестиційного клімату.

Інвестиційний клімат - це сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних та закордонних інвесторів. Сприятливий інвестиційний клімат має захистити інвестора від інвестиційних ризиків (непередбачених фінансових втрат капіталу та доходів).

Одним з найважливіших чинників поліпшення інвестиційного клімату в Україні є створення адекватного ринковій економіці правового поля, яке цілком залежить від політичної волі законодавчої та виконавчої гілок влади. Так, наприклад, реалізація угоди про вільну торгівлю між Україною та РФ дозволяла торгувати з Росією без стягування ПДВ, що значно поліпшило інвестиційний клімат (1).

Загальне правове поле інвестиційної діяльності регулює закон.

Важливим кроком на шляху до активізації інвестиційного процесу в Україні є Закон "Про банки і банківську діяльність" (2), що визначає дозволені банками види операцій, пов'язані з інвестиційною діяльністю: фінансування реальних інвестицій за дорученням їх власників або розпорядників, випуск цінних паперів, їх придбання та продаж; лізингові, факторинговані та довірчі операції. Закон забороняє діяльність банку як інвестора у виробничій сфері. У законопроекті нової редакції цього закону передбачаються суттєві зміни щодо активізації інвестиційної діяльності банків.

У законі "Про цінні папери та фондову біржу в Україні" (3) визначаються головні характеристики цінних паперів, порядок їх випуску та обліку, права і обов'язки комітернів, порядок створення, правовий статус, вимоги до статуту, умови припинення діяльності фондової біржі. Законом зумовлені майнові права інвесторів, їх захист і державний контроль за випуском і обігом цінних паперів. Проте законодавча база ринку цінних паперів все ще потребує суттєвого вдосконалення.

Указ Президента "Про невідкладні заходи щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні" зумовлює:

- ◆ необхідність приватизації об'єктів незавершеного будівництва одночасно з приватизацією земельних ділянок;
- ◆ спрощення системи отримання дозволів на проектно-розвідувальні роботи;
- ◆ звільнення компаній, що споруджують об'єкти за рахунок бюджету, від сплати земельного податку.

Важливу роль у формуванні сприятливого інвестиційного клімату в Україні

відіграють фондовий ринок, фінансово-кредитна система, залучення іноземного капіталу, інвестиційна активність населення, структурно-інноваційна перебудова економіки та інші чинники.

Дослідження фондового ринку в складі інвестиційного є необхідним через його функціонування як засобу залучення фінансових ресурсів для інвестиційного процесу.

В Україні фондовий ринок якраз на фазі становлення, потребує вдосконалення з метою розвитку та інтеграції в європейський та світовий ринки.

Треба врахувати особливості сучасного вітчизняного фондового ринку, зокрема:

- * в Україні розпочався процес вільної торгівлі цінними паперами, і більшість потенційних дрібних покупців (фізичних осіб) практично не мають досвіду у цій сфері;
- * у зв'язку з кризовим становищем вітчизняної економіки вкладення коштів у цінні папери може розглядатися як ідеальний спосіб отримання гарантованого прибутку, але власного досвіду ще мало;

- * потенційна можливість виникнення багатьох фірм, які надають "консультативні" послуги у сфері торгівлі цінними паперами, більшість з яких не відповідатимуть необхідним для цього бізнесу умовам, оскільки нема кваліфікованого персоналу з доступом до першоджерел відповідної інформації.

Сьогодні самі головні проблеми фондового ринку України такі: незначні обіги обороту цінних паперів, недостатня кількість і нерациональна структура фінансових інструментів, що використовуються; недосконала законодавча та нормативна база регулювання ринку; нерозвинена інформативна мережа; недосконала і малопотужна інфраструктура ринку; низька активність головних учасників ринку (емітентів та інвесторів).

Першочерговими заходами на розвиток фондового ринку вважаються: значне збільшення обсягів державних позик, впровадження муніципальних позик, емісії середньо- та довгострокових боргових зобов'язань держави, інших фінансових інструментів; впровадження ощадних облігацій внутрішньої державної позики, а також ОВДП, номінованих у твердій валюті.

Законодавчу та нормативну базу, що регулює фондовий ринок, треба допрацювати за такими напрямками:

- * удосконалення структури цінних паперів, що перебувають в обігу на фондовому ринку;
- * впровадження дієвого контролю з боку державних органів за діяльністю фінпосередників на забезпечення високих інвестиційних якостей цінних паперів;
- * удосконалення законів, що регулюють фінансовий ринок з метою, забезпечення прав інвесторів, захист їх власності від інвестиційних ОВДП - облігацій внутрішньої державної позики ризиків, впровадження системи державного страхування і перестрахування акціонерного капіталу;
- * суттєве розширення кола емітентів фондового ринку за рахунок великих, привабливих для інвесторів підприємств;
- * удосконалення нормативної бази визначення інвестиційної привабливості проектів з метою ефективної структуризації інвестиційного капіталу.

Потрібно створити і оприлюднити постійні положення про порядок обігу акцій або облігацій українських емітентів за межами України та положення про порядок допуску цінних паперів іноземних емітентів на фондовий ринок України.

Важливу роль у формуванні інвестиційного капіталу в Україні відіграє вдосконалення фінансово-кредитної системи як основного засобу нагромадження капіталу та його залучення до інвестиційного проекту.

Ще не встигнувши сформуватися, фінансово-кредитна система зазнала гострої кризи. Ця хронічний дефіцит держбюджету, незначна питома вага фонду нагромадження, високі податки, стагнація виробництва, відсутність ринку нерухомості та ринку землі, нерозвиненість фондового ринку, неплатежі, низький життєвий рівень населення, брак кредитних ресурсів, низька питома вага інвестиційних кредитів через інфляційні очікування, низький рівень заощаджень населення.

У найближчі роки необхідна реформа банківської системи шляхом переведення

слабких комерційних банків до розряду фінансових компаній або приєднання їх до сильніших. Тобто необхідно прискорити процес консолідації банківської системи з метою підвищення її спроможності обслуговувати не лише посередницьку діяльність, але й тривалі потреби великих виробничих структур, і швидше зробити українські банки конкурентними на світовому фінансовому ринку.

Важливим засобом державного регулювання надходження іноземних інвестицій в Україну є система оподаткування. У цій галузі підняти внутрішнє податкове законодавство до загальноприйнятих міжнародних стандартів.

Необхідно завершити перший етап реформування податкової системи шляхом зменшення кількості податків та спрощення податкового законодавства, забезпечення його стабільності й ліквідації недоліків, суттєво послабити податковий тиск на товаровиробника і запровадити податкове заохочення інвестиційної діяльності.

Враховуючи важливість стабільності податкової системи для іноземних інвесторів, доцільно забезпечити випереджувальні зміни до податкового законодавства, що дозволить платникам податків враховувати їх під час планування своєї фінансово-господарської діяльності.

Слід розширити сфери застосування фіксованих податків, а також із часом перевести оподаткування підприємств на єдиний фіксований податок, (6).

Нова редакція Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" (травень 1997 р.) погіршила правовий простір, що регулює оподаткування операцій із цінними паперами, взаємне інвестування.

Перспективу у розгортанні інвестиційної діяльності, зокрема іноземними інвесторами за умов великої капіталомісткості українських підприємств має стимулювання лізингових операцій - гарантованого виду товарного інвестування. В Україні нарізлі умови для запровадження лізингового підприємництва. Але для цього треба позбутися тотального дефіциту і загальних платежів, розвинути ринок засобів виробництва, мати інформацію про потенційних постачальників і орендарів техніки та інших засобів виробництва. Крім цього, треба підготувати кваліфікованих фахівців лізингових відносин, опрацювати правові основи і нормативні акти взаємовідносин суб'єктів лізингових операцій.

В Україні постійно створюються інфраструктури інвестиційної діяльності, у тому числі структури, основними функціями яких є надходження іноземного капіталу, надання конкретної допомоги інвесторові, захист його інтересів, це, зокрема, Національне агентство України з реконструкції та розвитку і Держінвест, консультативна рада з питань іноземних інвестицій при Президентові України, до якої належать представники провідних компаній світу, Інвестиційно-кліринговий комітет із метою розвитку інвестиційно-клірингового співробітництва, в межах якого можна фінансувати передекспортні обігові кошти, шукати додаткові інвестиції.

Тим часом необхідність залучення іноземних інвестицій під конкретні програми і проекти, що мають стратегічне значення для розвитку економіки України й привабливі з точки зору строків окупності, потребує дальшого формування організаційного механізму залучення іноземних інвестицій.

Поліпшенню правової сфери залучення іноземних інвестицій сприяє також нова редакція Закону України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон", що передбачає визначення статусу таких зон та конкретизацію норм окремих видів особливостей митного регулювання, сплати податків і зовнішньоекономічної діяльності, системи управління. Це дозволить заснувати найближчим часом спеціальні (вільні) економічні зони, що стануть опорою для формування іноземного сектора в економічних умовах України.

Щоб подолати економічне відставання, інтегруватися в Європейське економічне співтовариство на засадах рівноправного партнерства, необхідно створити конкуренту промисловість. Це потребує суттєвих інвестицій, перш за все у виробничу сферу інвестування життєво важливих галузей і виробництв, зокрема:

* у розвиток машинобудівної галузі;

* у розвиток літако-, кораблебудування, виготовлення продукції військового призначення;

* у розвиток легкої промисловості;

* у створення матеріально-технічної бази в АПК;

♦ у виробництво споживчих товарів.

Отже, хоч і багато зроблено з формування сприятливого інвестиційного клімату}, Україна та її територіальні одиниці ще не дуже привабливі для вітчизняних та іноземних інвесторів з огляду на певні проблеми. Тому в найближчій перспективі слід переглянути мотиваційні фактори формування інвестиційного клімату та вжити додаткових заходів до його "потепління".

The nauz Ike /onnaion o/ inyezimeni ciimaie in IЛcaine kaye been dezczibelI an<i analysai. Tke /actioz ikaī make, a zuproziiie inyezimeni ciimaie in economic conciiionz o/ IЛcaine Late been de/ined Pe pzoroziiionz /oz improuemeni o/ Ie"izaiiue anci nozmaiūye Baziz ikaī ze"bulalez inyezimeni ciimaie in ike ziaie Late been elabozaleii.

Література

1. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні. К.: Лібра, 1998.- С.318.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України //Відомості Верховної ради України, 1991.-№ 25.- С.281.
3. Про цінні папери і фондову біржу: Закон України //Відомості Верховної ради України, 1991.-№ 38,- С.508.
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України //Відомості Верховної ради України, 1992.-К? 5.- С.47.
5. Кульницький М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку виробничої сфери //Фінанси України, 1998.- № 5.- С. 17-24.
6. Максименко Е.В. Шляхи активізації залучення іноземних інвестицій в Україну //Фінанси України, 1998.-№,- 6.-С.20-30.

Статтю подав до друку канд. екон. наук, проф. І.С.Вовчак